

Β' ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ

στ. 576-658 «Οὐδείς ποτ' ἠντύχησεν ἔκδικος γεγώς, ἐν τῷ δικαίῳ δ' ἐλπίδες σωτηρίας»

ΕΠΙΠΑΡΟΔΟΣ (στ. 576-587)

ΧΟΡΟΣ Ἀκουσα τη μάντισσα που μέσα
στο παλάτι ξάστερα το εἶπε·
ο Μενέλαος **δεν** ἐπήγε
στον τρισκότεινο τον Ἄδη,
δεν τον σκέπασεν ο τάφος,
μα στο πέλαο παραδέρνει
και **δεν** ἐφτάσεν ἀκόμη
στα λιμάνια της πατρίδας·
ο βαριόμοιρος πλανιέται χωρίς
φίλους
ἀπὸ τότε που ἄφησε την Τροία
και γυρνάει με το καράβι
δώθε κείθε σ' ακρογιαλία ξένα.

δεν, δεν, δεν:
Σχήμα της
επανάληψης
για ἔμφαση
στην καλή
εἴδηση

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΕΝΗΣ

- Τι πληροφορήθηκε ο Χορός ἀπὸ τη Θεονόη;
- Ποια νέα πληροφορία ἀνακοινώνει ἡ Ελένη;
- Τι ἀγνοεῖ ἀκόμη ἡ Ελένη και γιατί;

«Μετάστασις»:
προσωρινή
αποχώρηση του
Χορού ἀπὸ τη σκηνή

«Επιπάροδος»: 2^η
εἴσοδος του Χορού
στη σκηνή

1η ΣΚΗΝΗ (στ. 588-658)

ΕΛΕΝΗ Πάλι ξανάρχομαι στον τάφο ετούτον,¹
αφού απ' τη Θεονόη που τα πάντα
γνωρίζει, πῆρα ευχάριστες
ειδήσεις·
ο ἄντρας μου εἶναι ζωντανός,
βλέπει τον ἥλιο,
στα πέλαα βασανίζεται
γυρνώντας
με το καράβι ἐδῶ κι ἐκεῖ, μα **θα**
'ρθει
μόλις οἱ παιδεμοὶ του τελειώσουν.
Ἔνα
δεν εἶπε μόνο, **αν, ὅταν φτάσει,**
θα σωθεῖ κιόλας. Στην πολλή
χαρά μου
λησμόνησα καθάρια να ρωτήσω,
σαν ἀκουσα πως γλίτωσε. Τριγύρω
στη χώρα λέει πως ἔχει ναυαγήσει
με λιγοστούς συντρόφους. **Πότε**
θα 'ρθεις,
που τόσο λαχταρῶ να σ'
αντικρίσω;

Χρήση β' προσώπου: ἐρμηνεία σε 2
επίπεδα
1. ἡ λαχτάρα της Ελένης, β' πρόσωπο **αν**
και γνωρίζει ὅτι ο Μενέλαος **δεν** μπορεῖ
να της ἀπαντήσει
2. οἱ θεατές γνωρίζουν ὅτι ο Μενέλαος
θα μπορούσε να ἀπαντήσει γιατί εἶναι
ἐκεῖ, τραγική εἰρωνεία

Αα, ποιος είναι αυτός; Ο ανόσιος
του Πρωτέα
γιος μηχανεύεται για με παγίδες;
Σα γρήγορο πουλάρι ή σα
Μαινάδα

δεν πάω στο μνήμα;² Μ' όψη αγριεμένη 605
κάποιος με κυνηγά για να με
πιάσει.

MEN.

Εσύ που φοβισμένη ορμάς απάνω
στον τάφου τα σκαλιά και ^{στο βωμό}
^{του·3}

μη φεύγεις, στάσου· ως είδα τη
θωριά σου,
^{σάστισα και βουβός έχω απομείνει.}⁴ 610

EΛΕ.

Ασέβεια, γυναίκες· μ' εμποδίζει
να πάω στο μνήμα αυτός
και ^{πιάνοντάς με,}⁵
στο βασιλιά γυρεύει να με δώσει,
για να με παντρευτεί κι ας μην
τον στέργω.

MEN.

Δε βοηθάω κακούς ούτε είμαι 615
κλέφτης.

EΛΕ.

Όμως η φορεσιά σου έτσι σε δείχνει.⁶

Η ΕΜΦΑΝΙΣΗ

ΤΟΥ ΜΕΝΕΛΑΟΥ

- Πώς αντιδρά η Ελένη;
- Ποια η αντίδραση του Μενέλαου, όταν βλέπει την Ελένη;

Ο ρόλος της ρακοφορίας του Μενέλαου

ΣΧΟΛΙΑ

1. Επανερχόμαστε λοιπόν στην κατάσταση που υπήρχε πριν από τον ερχομό του Τεύκρου.
2. Εδώ η Ελένη εννοεί ότι πρέπει να πάει γρήγορα στο μνήμα, με τη σβελτάδα μιας Μαινάδας, πριν την προλάβει ο Μενέλαος.
3. Το ταφικό οικοδόμημα χρησίμευε συγχρόνως και ως βωμός. Άρα στον Πρωτέα προσφέρονταν θυσίες και τον τιμούσαν ως θεό.
4. Ο Μενέλαος «αναγνωρίζει» την Ελένη, γι' αυτό τα χάνει.
5. Ο Μενέλαος δεν πιάνει την Ελένη. Της κλείνει μάλλον το δρόμο για τον τάφο, όπως φαίνεται και από μια άλλη μεταφραστική εκδοχή: *θέλει να με πιάσει να με δώσει στον άρχοντα* (Κ. Τοπούζης).
6. Όπως και πριν με τη Γερόντισσα, έτσι κι εδώ γίνεται φανερός ο ρόλος της σκευής του Μενέλαου στη δραματική οικονομία του έργου.

MEN. **Στάσου, μην τρέχεις** πια και μην
τρομάζεις.

EΛΕ.

^{Στέκομαι, γιατί αγγίζω αυτό το μέρος.}⁷

MEN. Ποια είσαι; Ποια γυναίκα βλέπω
μπρος μου;

**1^η αναγνώριση: από την Ελένη
Φτάνει πρώτη στην αναγνώριση γιατί:**

- **την εμποδίζουν λιγότερα**
- **γνωρίζει περισσότερα**
- **είναι πιο έξυπνη (;)**

ΕΛΕ. Ρωτώ κι εγώ το ίδιο. Εσύ ποιος είσαι; 620

MEN. Τόσο πολύ να μοιάζει άλλη δεν είδα.

ΕΛΕ. **Θεοί! Θεϊκό 'ναι να 'βρεις τους δικούς σου.**

MEN. Είσαι Ελληνίδα ή ντόπια από εδώ γύρω;

ΕΛΕ. Ελληνίδα· εσύ ποιος είσαι; Πες μου.

MEN. Όμοια, απαράλλαχτη με την Ελένη! 625

ΕΛΕ. Κι εσύ με το Μενέλαο, τα 'χω χάσει.

MEN. Σωστά το δύστυχο μ' έχεις γνωρίσει.

ΕΛΕ. **Μετά από χρόνια στη γυναίκα σου ήρθες.**

MEN. Γυναίκα μου; **Σταμάτα, μη μ' αγγίζεις.**

ΕΛΕ. Που σου 'δωσε ο Τυνδάρεως, ο γονιός μου. 630

MEN. Φαντάσματα αγαθά στείλε μου, ^{Εκάτη.8}

ΕΛΕ. ^{Συντρόφισσα δεν είμαι της Εκάτης.9}

MEN. Κι εγώ δεν έχω πάρει δυο γυναίκες.

ΕΛΕ. Ποιας άλλης είσαι ομόκλινος κι αφέντης;

MEN. Αυτής μες στη σπηλιά που ήρθε απ' την Τροία. 635

ΕΛΕ. Εμένα μοναχά γυναίκα σου έχεις.

MEN. Σωστά δε βλέπω ή σάλεψεν ο νους μου;

ΕΛΕ. Κοιτώντας με για την Ελένη δε με παίρνεις;

MEN. ^{Μοιάζετε στη θωριά, μα ολότελα όχι.10}

ΕΛΕ. Δε με γνωρίζεις; Σκέψου, τι άλλο λείπει; 640

MEN. Της μοιάζεις· τούτο βέβαια δεν τ' αρνιέμαι.

ΕΛΕ. **Τα μάτια σου θα σου το φανερώσουν.**

MEN. Μα έχω άλλη γυναίκα, εδώ χαλάει.

Η ΕΛΕΝΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΕΙ ΤΟ ΜΕΝΕΛΑΟ

- Πώς η Ελένη φτάνει στην αναγνώριση;
- Γιατί ο Μενέλαος βρίσκεται σε σύγχυση και πώς αντιδρά;
- Πώς αισθάνεται η Ελένη με την αντίδρασή του και γιατί;

Σοφιστές: Πιστεύουμε ό, τι βλέπουμε

- ΕΛΕ. Στην Τροία πήγε μόνο το είδωλό μου.
- MEN. Ίσκιους που δείχνουν ζωντανοί ποιος 645
φτιάχνει;
- ΕΛΕ. Ο αιθέρας, που το ταίρι σου έχει
πλάσει.
- MEN. Απίστευτα όσα λες· θεός ο πλάστης;
- ΕΛΕ. Έργο της Ήρας, να μη μ' έχει ο Πάρης.
- MEN. Μα σύγκαιρα στην Τροία κι εδώ πώς
ήσουν;
- ΕΛΕ. Τ' όνομα ολούθε πάει, όχι το σώμα. 650
- MEN. Άσε με, με περίσσιους ήρθα πόνους.
- ΕΛΕ. Μ' αφήνεις, για να φύγεις μ' έναν
ίσκιο;
- MEN. Να χαιρέσαι που μοιάζεις στην Ελένη.
- ΕΛΕ. Αα! μόλις βρήκα τον άντρα μου, τον
χάνω.
- MEN. Της Τροίας τους μόχθους, όχι εσέ, πιστεύω.¹¹
- ΕΛΕ. Αχ! πιότερο από με δυστυχισμένη
δε βρίσκεται· μ' αφήνουν ^{οι δικοί μου}¹²
κι ούτε στους Έλληνες θα πάω και
στην Ελλάδα.

Διάλογος Ελένης – Μενέλαου
Σημείο κορύφωσης
Στιχομυθία: προκαλεί το έντονο
ενδιαφέρον των θεατών
Επιβράδυνση: η καθυστέρηση στην
πραγματοποίηση των προσδοκιών
των θεατών, δλδ στην αμοιβαία
αναγνώριση, προκαλεί τον «έλεο»

«Όνομα»: φαίνεσθαι
«σώμα»: είναι

Αδυναμία του Μενέλαου να
αναγνωρίσει την Ελένη γιατί
δεν γνωρίζει την ύπαρξη του
ειδώλου
Άρνηση του Μενέλαου να
αναγνωρίσει την Ελένη γιατί
αυτό θα ήταν οδυνηρό και
σοκαριστικό

Με την αδυναμία - άρνηση του
Μενέλαου να αναγνωρίσει την Ελένη η
υπόθεση οδηγείται σε αδιέξοδο.
Προκαλείται ο «φόβος» στους θεατές
Ποια λύση θα βρει ο ποιητής:

ΣΧΟΛΙΑ

7. Η Ελένη κατόρθωσε να φτάσει στον τάφο, που της παρέχει άσυλο, και αισθάνεται πλέον ασφαλής.
8. Με την αναφορά στην Εκάτη, τη θεά που έστελνε τα φαντάσματα, είναι σαν να πιστεύει ο Μενέλαος ότι έχει παραισθήσεις.
9. Δηλαδή δεν είμαι σκιά, φάντασμα.
10. Το νόημα του στίχου (τὸ σῶμα ὅμοιον, τὸ δὲ σαφὲς μ' ἀποστερεῖ), σύμφωνα με ένα μελετητή, είναι: Της μοιάζεις βέβαια· αυτό όμως που γνωρίζω, μου στερεί τη δυνατότητα να πιστέψω ότι βλέπω μπροστά μου τη γυναίκα μου.
11. Στα λόγια του Μενέλαου διακρίνουμε και τον υποσυνείδητο φόβο του μήπως τελικά ήταν μάταιος ο πόλεμος της Τροίας.
12. Η Ελένη χρησιμοποιεί πληθυντικό, αφού ο Μενέλαος αντιπροσωπεύει γι' αυτήν το σύνολο των συγγενών της.